

Strafrecht en seksualiteit

Gepubliceerd in "Strafrecht en seksualiteit. Verslag van de gelijknamige conferentie georganiseerd door de Humanistische Stichting Socrates" (gehouden in de Internationale School voor Wijsbegeerte op zaterdag 13 december 1969.)
N.V. Uitgeverij W.P. van Stockum & Zn. – 's-Gravenhage 1970

Pre-advies, uitgebracht door mr. C. Gutter

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Enkele cijfers
3. Enkele veronderstellingen over de activiteiten van het strafrechtsapparaat
4. Strafrechtsapparaat en maatschappij
5. Seksualiteit en maatschappij
6. Strafrechtsapparaat en seksualiteit
7. Humanisme, strafrecht en seksualiteit

APPENDIX I

1. Enkele begripsbepalingen
2. Enkele veronderstellingen t.a.v. bevoegdheden en verantwoordelijkheden

APPENDIX II

Iets over de vorming van super-ego, ego en id
Literatuur

1. Inleiding

Nell: It suddenly occurred to me that one doesn't really know what's right and wrong.

Suna: You mean morally? I've absolutely no idea at all. I've never had any kind of idea about it at all. I don't know what's right or wrong.

Nell Dunn, "Talking to women" (1965).

Onze geldende strafbepalingen aangaande sexuele gedragingen dateren in hoofdzaak uit de jaren 1870-1886, waarin het wetboek van strafrecht tot stand kwam. Het zou toen nog enige tijd duren, voordat Freud veel redelijke en normaal denkende mensen in het Westen kwam schokken en ergeren met zijn veronderstellingen over de psychische structuur van de mens en de uitwerking van de traditionele Westerse sexuele moraal op het individu.

Er wordt wel beweerd dat Freuds inzichten tegenwoordig gemeengoed zijn geworden, en dat ze in verschillende opzichten verouderd zijn. In het laatste zit meer waarheid dan in het eerste. Zeker, vrijwel ieder die middelbaar onderwijs heeft gevolgd of regelmatig de krant leest, heeft wel enig idee van de opvattingen van Freud - zoals men ook weet heeft van de opvattingen van de paus over de pil, van de uitslag van Feijenoord-Milaan, en van zoveel meer. Maar van het wezenlijk revolutionaire van Freud - zijn streven om te komen tot een wetenschappelijke *manier van denken* over de mens, een denken zoveel mogelijk bevrijd van de dikke korst van vooroordelen die het tot dan toe hadden gekluisterd. Zijn poging, 'de mens te begrijpen zonder over hem te oordelen' (van Danzig, 1969, p. 79) - lijkt nog maar heel weinig in onze werkelijkheid, in onze manier van denken en doen, te zijn doorgedrongen. Dat merkt men bijvoorbeeld aan de opzet van de recente Margriet-enquête betreffende de seksualiteit, die getuigt van een prefreudiaanse, een onwetenschappelijke manier van denken over de mens bij althans een deel van de wetenschappelijke adviescommissie. Hieronder wordt daarop nog nader ingegaan.

Onwetenschappelijk - dat is ook een kwalificatie die op veel denken over strafrecht en straffen past. Vooroordeel, magie en bijgeloof vieren daarin nog maar al te vaak hoogtij.

Een pre-advies over strafrecht én sexualiteit - moet dat dan niet welhaast de kwadratuur van de onwetenschappelijkheid opleveren? Deze verwachting zal men, naar ik vrees, bij het lezen van de hierna volgende beweringen maar al te zeer bevestigd vinden. Maar dat zal dan hopelijk leiden tot een discussie, juist over hun gebrek aan wetenschappelijke waarde, en niet over hun mogelijke gebrek aan fatsoenlijkheid. Want over het eerste is een wetenschappelijke discussie mogelijk, over het tweede niet.

Volledigheid kon niet worden nagestreefd. Omdat dit pre-advies was bedoeld als voorbereiding voor een discussie, vindt men aan het slot 2 paragrafen (7.13 en 7.14), die bedoeld zijn als een concrete bepaling van mijn standpunt, maar die niet door een uitputtende argumentatie konden worden voorafgegaan.

In Appendix I zijn een paar begripsbepalingen - o.a. van het begrip "strafrechtsapparaat", afgekort: "*sra*" - en veronderstellingen met betrekking tot het strafrecht geformuleerd Appendix II geeft - wellicht ten overvloede - een korte uiteenzetting over de ontwikkeling van het super-ego naar Freudiaanse opvatting.

2. Enkele cijfers

2.1. In Nederland worden jaarlijks waarschijnlijk enkele tientallen miljarden concrete strafbare feiten begaan. Het sra bemoeit zich jaarlijks met plm. 2 miljoen daarvan. Onder die plm. 2 miljoen bevonden zich in 1966 184.372 misdrijven. Hieronder waren 8.718 misdrijven tegen de zeden, dat is 4.7% van het totaal der ter kennis gekomen misdrijven.

Er werden in 1966 door de rechter in totaal 41.552 schuldigverklaringen wegens misdrijf uitgesproken. Het volgende staatje geeft er een indruk van, hoeveel agressieve, seksuele en vermogensmisdrijven daaronder waren, en hoe het daarbij stond met de toepassing van onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Jaar: 1966 Bron: CBS	(a) Schuldig- verklaringen	(b) onvoorwaardelijke gevangenisstraf	(b) als percen- tage van (a)
agressieve misdrijven	9.736	1.772	18%
vermogensmisdrijven	17.097	5.080	30%
sexuele misdrijven.	2.135	761	36%

Het hiernavolgende staatje toont hoe het totaal aantal schuldigverklaringen wegens seksuele misdrijven was samengesteld en hoe het bij de verschillende soorten was gesteld met de toepassing van (geheel of gedeeltelijk) onvoorwaardelijke gevangenisstraf en onvoorwaardelijke t.b.r..

Jaar: 1966 Bron: CBS	(a) schuldigverklaringen	(b) onvoorw. gevangenis	(c) onvoorw. tbr	(b) als % van (a)
schennis eerbaarheid (239Sr.)	787	82	-	10%
ontucht m.minderj. v. hetz. geslacht (248bisSr.)	93	28	1	30%
ontucht m.bewusteloze of kind (247Sr.)	707	338	9	48%
vlesel. gemeenschap met meisje ben.16jr (244/245Sr.)	102	56	1	55%
ontucht ouders, onderwijzers etc. met a/hun zorg toever- trouwde minderjarige (249Sr.)	183	136	2	74%
Totaal:	1872	640	13	34%
feitelijke aanranding eerbaarheid (246Sr.)	210	80	8	38%
verkrachting (242Sr.)	53	41	2	77%
Totaal:	263	121	10	46%

In dit staatje zijn de feiten in 2 groepen gesplitst. Bij de tweede groep vormt geweld of bedreiging met geweld element van de delictomschrijving, bij de eerste - de overgrote meerderheid - niet, al kan er in een aantal gevallen van vleselijke gemeenschap met een meisje beneden 12 jaar (art. 244 Sr) sprake zijn geweest van samenloop met verkrachting (art. 242 Sr).

2.2 Over de jaren 1961-1966 vertonen de aantallen ter kennis van het sra gekomen seksuele misdrijven en de aantallen schuldigverklaringen ter zake daarvan een zekere constantheid, zij het, wat de laatste betreft, met een neiging tot daling. Men zie het volgende staatje.

Bron: CBS Jaar:	Ter kennis van het sra gekomen	Schuldigverklaringen
1961	8.561	2.565
1962	7.763	2.532
1963	7.980	2.137
1964	8.468	2.250
1965	9.231	2.310
1966	8.718	2.135

In relatie met de groei van de geslachtsrijpe bevolking geven deze cijfers het beeld van een dalende tendens. Deze tendens is inderdaad, vrijwel zonder onderbreking, sinds 1950 aanwezig. Bedroeg het aantal schuldigverklaringen per 100.000 inwoners van 12-79 jaar in dat jaar nog 35, in 1966 was dit aantal gedaald tot 23.

2.3. Hoeveel sexuele misdrijven er in ons land worden begaan, is moeilijk vast te stellen. Aannemelijk is, dat het een veelvoud bedraagt van het aantal dat ter kennis van het sra komt. T.a.v. exhibitionisme (art. 239 lid 1 Sr.) kan genoemd worden de schatting van N. Speyer, destijds hoofd van de Afd. Geestelijke Volksgezondheid van de Gem. GGD te Den Haag, dat 2% van de gevallen ter kennis van het sra komt (Peyster, 1958, p. 54). Voor overspel (art. 241 Sr), dat als zodanig in de statistiek van de ter kennis van het sra gekomen misdrijven praktisch ontbreekt, kan worden gewezen op de recente Margrietenuquête, waarbij 11% van de gehuwde mannen opgaf, buitenechtelijke geslachtsgemeenschap te hebben gehad (Kooy, 1969b, p. 111). Incest (art. 249 Sr.) wordt volgens S. van der Kwast "heel dikwijls niet aangegeven" (van der Kwast, 1968, p. 43).

2.4. De USA hebben wat betreft de kennis van het feitelijke sexuele gedrag nog altijd een grote voorsprong op ons, dankzij het Kinsey-onderzoek. Uit de resultaten daarvan moge hier in herinnering worden gebracht, dat meer dan een derde van de getrouwde mannen opgaf, buitenechtelijke geslachtsgemeenschap te hebben gehad (Kooy, 1969b, p. 112).

T.a.v. sexuele contacten tussen jonge meisjes en volwassenen (dwz. personen van 15 jaar of ouder, die ten minste 5 jaar ouder waren dan het meisje) concludeert van der Kwast uit het Kinsey-rapport t.a.v. de USA, "dat ongeveer 10 tot 15% van de meisjes van 12 jaar en jonger bij sexuele contacten met volwassenen betrokken raken en dat het bij ca 6 per 1000 meisjes van die leeftijd tot vergaande intimiteiten komt" (van der Kwast, 1968, p. 50). Contacten met exhibitionisten zijn daarbij buiten beschouwing gelaten.

Ten slotte moge nog worden gewezen op de conclusie van Kinsey c.s., dat bij een maximale toepassing van de Amerikaanse wetten betreffende sexuele delicten op het werkelijke gedrag van de mannelijke Amerikaanse bevolking, 95% van die bevolking een gevangenisstraf zou moeten ondergaan (Porter Geddes, geciteerd naar Den Haan, 1962, p. 94).

3. Enkele veronderstellingen over de activiteiten van het strafrechtsapparaat

3.1. Hoe het komt dat het sra zich met bepaalde concrete strafbare feiten wel, met andere (de meeste) niet bezighoudt, en over de factoren die het gedrag van het sra bepalen t.a.v. de strafbare feiten waar het zich mee bezig houdt, daarover is nog vrij weinig bekend. Waar het hier gaat om een formele organisatie, is wel aannemelijk dat het gedrag van (de leden van) het sra in sterke mate wordt bepaald door de doelen van deze organisatie, dus door de doeleinden ter verwezenlijking waarvan het sra is opgebouwd.

Die doelen zijn op hun beurt bepaald door een aantal waarden (Parsons, 1960, p. 172), die zich deels laten kennen uit de uitlatingen van hen, die bij die opbouw - die in hoofdzaak in de vorige eeuw plaatsvond - en bij de toewijzing van taken aan het sra betrokken waren. Deze waarden hebben in zekere zin het karakter van voorgevormde beelden waaraan de waarneembare werkelijkheid behoort te voldoen. Die beelden hebben verschillende functies. Zij beïnvloeden de waarneming, waardoor bijv. sommige aspecten van de werkelijkheid buiten beschouwing kunnen blijven; ze bepalen de richting waarin de doelen voor het handelen in concreto worden gezocht; en ze kunnen een basis vormen voor rechtvaardiging van gedrag dat plaatsgrijpt of heeft plaatsgeregpen.

Enkele van de belangrijkste beelden die bij de activiteiten van het sra een rol spelen zijn:

- het beeld van de Nederlandse maatschappij als een harmonische samenleving, gekarakteriseerd door een zeker evenwicht tussen de belangen van alle deelgenoten, een toestand van vrede. Voor veranderingen in deze ordelijke toestand - die nodig kunnen

zijn, al was het maar om de toestand te houden zoals hij is - staan wettige kanalen ter beschikking; veranderingen die niet op deze manier tot stand komen, zijn in beginsel niet noodzakelijk;

- het beeld van de fatsoenlijke Nederlander, die zich gedraagt zoals van een lid van die harmonische samenleving mag worden verwacht, en zich dus van verstoring van de vrede, van niet-noodzakelijke veranderingen onthoudt.

Deze ordelijke toestand - "rechtsorde" genoemd - werd en wordt beschouwd als iets wat werkelijk bestaat: "... er bestaat de orde van het recht... ." (Rapport Gesprek Centrum, 1967, p. 11), ja, als een levend wezen: "Van het ogenblik af dat zij gestalte aannam en macht ging uitoefenen werd zij zelf een levend wezen", schrijft Nagel, kennelijk in volle ernst, over de rechtsorde (Nagel, 1956, p. 110).

3.2. Machtigingen tot optreden van het sra zijn in beginsel gekoppeld aan bepaalde gedragingen van wie zich in Nederland bevinden. De uitvoering van die machtigingen, en het gebruik ervan, werden totnogtoe in sterke mate bepaald door beelden als de bovengenoemde. Met behulp daarvan werden en worden die gedragingen namelijk onderscheiden in categorieën, waarvan de belangrijkste zijn:

a) gedragingen die, hoewel niet in overeenstemming geacht met een optimale gang van zaken in de maatschappij, toch geen wezenlijke verstoring van de vrede en de harmonie betekenen. Zij kunnen door iedere, ook de fatsoenlijkste, Nederlander worden begaan, en betekenen dus niet dat de dader niet in de Nederlandse samenleving thuishoort; en

b) gedragingen waarvan een rechtgeaard, fatsoenlijk Nederlander zich onthoudt. Het begaan ervan betekent een "wezenlijke verbreking van de rechtsorde", veroorzaakt "onvrede" en brengt een breuk teweeg tussen de samenleving en de dader, die voordien dus een ongebroken geheel hadden gevormd. De dader blijkt iemand te zijn van wie niet verwacht mag worden dat hij de rechtsorde eerbiedigt en daarmee iemand die, zoals hij nu is, niet in de Nederlandse samenleving thuishoort. (Definitie: Iemand hoort thuis in de Nederlandse samenleving, als hij recht heeft op een verblijf in Nederland dat naar de tijd niet, en naar de plaats in beginsel alleen door het privé-domein van anderen, beperkt is.)

Gedragingen als genoemd onder a) zijn vooral te vinden onder de als overtreding strafbaar gestelde feiten; onder de als misdrijf strafbaar gestelde feiten vindt men een aantal gedragingen van de onder b) genoemde soort.

3.3. Gedragingen van de in 3.2. onder b) genoemde soort vormen voor hen die het sra tot optreden machtigen, en vaak ook voor de leden van het sra zelf, een criterium voor een indeling van de mensen in Nederland in 2 categorieën, die zich op een wezenlijke manier van elkaar onderscheiden: degenen die wel, en degenen die - zoals ze zijn, en behoudens hun eventuele "verbetering" - niet in de Nederlandse samenleving thuishoren. Gedragingen van deze soort noem ik *crimina*.

3.4. T.a.v. hen die zich door een strafbaar gesteld misdrijf doen kennen als personen, die zoals ze zijn, niet in de Nederlandse samenleving thuishoren, heeft het sra ten doel: hun tijdelijke of definitieve eliminatie uit de Nederlandse maatschappij.

3.5. Dat verwijzing naar wat er voor de handhaving van de "rechtsorde" nodig is, zoals onder 3.1. gesteld, dient als rechtvaardigingsgrond voor het gedrag van het sra, behoeft wel nauwelijks toelichting. Hier worden alleen aangehaald de stelling, waarmee minister Modderman zich in 1880 verenigde, "dat de Staat al die regten heeft zonder welke hij zijne plichten, en daaronder behoort in de eerste plaats de handhaving der rechtsorde, niet vervullen kan" (Smidt, I, p. 181), en die van het Ned. Gesprek Centrum uit 1967: "... er bestaat de orde van het recht, met een overheid welke tot taak heeft deze orde te handhaven" (Rapport Gesprekcentrum, 1967, p. 11).

4. Strafrechtsapparaat en maatschappij

4.1. Wil tegenover de omringende maatschappij een beroep op "wat nodig is ter handhaving van de rechtsorde" als rechtvaardiging van de eliminatie van mensen en soortgelijke, nogal ingrijpende activiteiten van het sra kans van slagen hebben, dan moet aan enkele voorwaarden zijn voldaan. De belangrijkste daarvan lijken de volgende:

1) op z'n minst sommige kringen in die maatschappij moeten ook geloven

- a) dat er althans binnen de eigen landgrenzen een bepaalde "orde" bestaat, en
- b) dat in de door die "orde" gekenmerkte "samenleving" geen mensen thuishoren van wie, naar de mening van die gelovigen, niet mag worden verwacht dat zij die "orde" de nodige eerbied zullen bewijzen;

2) zij die in feite door het sra uit de maatschappij worden geëlimineerd moeten grosso modo behoren tot de categorie van hen die volgens die gelovige kringen niet in de "samenleving" thuishoren.

4.2 Inderdaad is het geloof in het bestaan van een "voorbeeldige" orde al heel oud en nog steeds onder velen verbreid. Het geloof in het "bestaan van de rechtsorde", resp. in een althans binnen de landgrenzen "bestaande orde" lijkt in feite niets anders te zijn dan een verbijzondering van dat oeroude geloof. Een geloof dat men, eigenaardig genoeg, ook aantreft bij sommige humanisten, zoals bijv. Gilbert Murray, die zich in 1919 in beginsel accoord verklaarde met "the teaching of almost all the great moral philosophers", van Plato en Aristoteles, via Augustinus en Th van Aquino, tot Kant, J.S. Mill, Comte en T. H. Green, "that there exists in some sense a Cosmos or Divine Order; that what is good is in harmony with this Order, and what is bad is in discord against it" (Murray, 1919, p 189), zij het dat hij deze term "seculariseerde" tot "World Order".

4.3. Ter verontschuldiging van Murray kan dienen dat destijds nog niet - dankzij bijv. Ayers in 1936 verschenen boek "Language, Truth and Logic" - het inzicht was doorgebroken, dat uitspraken over het bestaan van een "orde" als door hem bedoeld - v.z.v. zij pretenderen, waarheid te behelzen - thuishoren in de rubriek van de zinloze beweringen. Het lijkt immers uitgesloten, enige mogelijke of actuele waarneming te noemen die relevant zou zijn voor de beslissing over de vraag, of zij waar zijn of niet (Ayer, 1967, p. 38). Murray lijkt zich later ook wel van dat geloof te hebben gedistantieerd (Murray, 1939).

Maar onder sommige andere humanisten lijkt dat geloof nog springlevend. Zij maken, wat dat betreft, deel uit van het heterogene gezelschap waarin kerkvaders uit de oudheid, ordehaters als Bakoenin en sommige andere anarchisten, en ordeminnaars als de nazi's elkaar ontmoeten

4.4. Met het geloof in het bestaan van een voorgegeven "orde" is bijna onlosmakelijk verbonden het geloof in een "geheel" van mensen waarin die orde is belichaamd. Die mensen worden geacht op bepaalde, door de gelovige belangrijk geachte punten een "eenheid" te vormen; hun wil stemt op die punten overeen met de wil van het "geheel". Hiermee heeft de gelovige dan een criterium voor de indeling van de mensen die hij binnen dat "geheel" lokaliseert, in goed en slecht (of, om een meer "verlichte" terminologie te gebruiken: in aangepast en onaangepast), nl. hun "houding jegens het geheel". Stelt de gelovige zich jegens de door hem aangenomen "orde" positief op, dan beschouwt hij als slecht degenen die van een afwijkende of zelfs tegen het "geheel" gerichte gezindheid blijken te geven. Hoogste deugd is een "loyale opstelling" tegenover het "geheel". Voor dagelijks gebruik neemt deze centrale deugd de vorm aan van "loyalty towards the most important active whole of which he (scil. de mens, CG.) is a member" (Murray, 1919, p. 189).

4.5 Als "most important active whole" wordt dan niet zelden de collectiviteit van mensen beschouwd die min of meer permanent binnen het door de staatsgrenzen bepaalde territorium verblijven. De neiging van de gelovigen om van de leden van de "natie" op bepaalde punten "eenheid" te verwachten en hen wier wil niet met de door de gelovigen gepercipieerde wil van het "geheel" overeenstemt, te beschouwen als personen die niet binnen dat territorium thuishoren, ziet men deze dagen aan het licht treden bij hen die in de USA demonstreerden vóór de Vietnam politiek van Nixon en daarbij vaak borden meevoeren met de leus "The US - Love it or leave it".

4.6. In dit verband moet er ook aan herinnerd worden, dat velen lange tijd hebben gemeend, dat er op het terrein van de godsdienst voor alle leden van een "natie" niet meer dan één weg naar de zaligheid behoorde te bestaan; en welke weg dat was, diende voor elk land van "bovenaf" te worden bepaald. "The assumption that every community, every state, must have a single religion had a tremendous hold over the minds of most men. Only the sheer impossibility of maintaining this assumption at length persuaded them that they could live decently together, as members of one community, with those who professed a different faith. ... Gradually they passed from persecution to toleration to the position that a man's religion is no concern of the state" (MacIver, 1965, p. 320).

4.7. De godsdienst is hier van belang wegens het onverbreekelijke verband dat er voor velen lange tijd heeft bestaan tussen "geloof en zeden". Zoals het als onverdraaglijk werd gevoeld dat mensen die tot éénzelfde staatsverband behoorden, op basis van hun individuele voorkeur zelf hun godsdienst zouden kiezen ("Waar zou je blijven... ."), evenzeer lag het voor de ordegelovigen voor de hand dat de mensen zich op het gebied van de zeden - en met name wat het seksuele betreft, dat als kern daarvan gold (cf.: "zedeloos") dienden te gedragen, niet overeenkomstig eigen wens en behoefte, maar volgens een voorgeschreven en in beginsel voor allen gelijkelijk geldend patroon. Voor beide terreinen gold het "principle of command, the concept of unity through uniformity" (Spitz, 1965, p. 287) En voor beide werd het vanzelfsprekend geacht, dat de macht van de staat werd aangewend om de mensen in het "rechte spoor" te houden en ketters en afvalligen te elimineren.

4.8. Nu heeft zich het vreemde feit voorgedaan, dat zij die geloven in het bestaan van een - in het "geheel" belichaamde - voorbeeldige "orde" het vereiste van "eenheid van gedrag en opvatting" van allen die tot dat "geheel" behoren grotendeels hebben laten varen waar het de godsdienst betreft, maar niet of veel minder t.a.v. de seksualiteit. Spitz stelt. "Nor does democracy seek to impose on all the order and the standards of a few. It endeavours instead to assure the conditions on the basis of which a variety of standards may survive. Democracy denies neither leadership nor order nor standards; it merely refuses to make absolute and totalitarian any particular one" (Spitz, 1965, p. 276).

Wie dat met hem eens is, kan het ook zo stellen: het terrein van de levensbeschouwing is gedemocratiseerd, dat van de seksualiteit niet. Voor het eerste is verdraagzaamheid tot uitgangspunt van redenering geworden - zij het, wat de uitdrukkelijk ongodsdienstige levensbeschouwingen aangaat, sinds nog maar vrij kort -, voor het tweede niet. Voor het laatste geldt nog steeds dat er in beginsel maar één manier is om zalig te worden, en dat het staatsgezag mag en behoort te worden aangewend om ketterse opvattingen in geschrifte te weren, en ketters en afwijkingen te elimineren.

Men neme bijv. een uitlating als de volgende "Het spreken van een eis van verdraagzaamheid zegt zoiets als "ik weet het beter en het is wel zielig dat anderen nog niet zo ver zijn als ik". In deze kwestie is er geen sprake van gelijk hebben of ongelijk. Verdraagzaamheid eisen noem ik hoogmoedig en voorbarig." Wie een uitlating als deze zou horen in een religieuze context, zou haar waarschijnlijk toeschrijven aan een obscurantistische bisschop uit een achtergebleven Spaans of Italiaans stadje of aan een 18e eeuwse pater Jezuiet. Dit laatste ook om wat er verder nog volgt; de pretentie, hoeder te zijn van het alleenzalmakende geloof, wordt toegeschreven aan... hen die om

verdraagzaamheid vragen: "Niemand kan in deze zaken de alleenzalmakendheid opeisen". Maar deze uitlatingen zijn, als men de N.R.C. van 27 nov. 1969 mag geloven, afkomstig van prof. Langemeijer, die ze deed in een die dag gehouden voordracht over overheidsoptreden tegen geschriften op sexueel terrein - een onderwerp waarover hij overigens, zij 't dan ook op grond van premissen, die voor de krantelezer duister bleven, vrij liberale conclusies formuleerde.

5. Sexualiteit en maatschappij

5.1. Voor het terrein van de sexualiteit kan men, zoals voor elk gedragsterrein, een onderscheid maken tussen:

- a) de opvattingen van de mensen in onze maatschappij over wat moet en wat mag;
- b) het feitelijk gedrag van de mensen, en
- c) hun behoeften, verlangens, wensen enz.

Deze onderscheiding loopt in hoofdzaak parallel met die van Freud in superego, ego en id (zie Appendix II). Boven is gesteld dat de kringen in onze maatschappij die geloven in het bestaan van een voorbeeldige "orde" die in het "geheel" van onze "samenleving" is belichaamd, in beginsel het recht van de mensen ontkennen om zich op het terrein van de sexualiteit te gedragen naar eigen voorkeur en behoefte. De op dit terrein noodzakelijke "eenheid" vereist dat allen zich bij de bepaling van hun gedrag richten naar de "heersende opvatting" over hoe het moet; behoeften en wensen die daarvan afwijken dienen - als "slechte" of "asociale" impulsen - zoveel mogelijk te worden onderdrukt; mensen hebben, wat de uiting van die behoeften en wensen betreft, niet alleen geen recht van doen, maar ook geen recht van spreken. Het is een kwestie van kiezen of delen: of je bent een fatsoenlijk - in de taal van ons Wetboek van Strafrecht: eerbaar - mens, en dan gedraag je je zoals het behoort, of je bent het niet; of je maakt deel uit van het "geheel", of je hoort hier niet thuis; of je volgt de rechte weg, of je dwaalt. En wat de rechte weg is, dat weet ieder fatsoenlijk mens.

5.2. Het is duidelijk dat wie zich op het bovenomschreven standpunt stelt, weinig belangstelling zal hebben voor de behoeften en verlangens van de mensen, voor zover die vallen buiten zijn schema van wat mag en wat moet. Ik noem dit het super-egostandpunt

Mensen die zich op dit standpunt stellen herkent men vaak aan de manier waarop zij over de sexualiteit spreken of schrijven. Ze hebben daarbij de neiging om - al was het maar door de termen die ze kiezen - voortdurend te laten merken dat ze aan de "goede kant" staan. Als ze pretenderen een beschrijving te geven van de werkelijkheid, blijkt bij nadere beschouwing vaak, dat ze daaruit stukken hebben weggelaten die niet "passen" - zoals Dickens bij zijn uitvoerige beschrijving van het armelijke Londen van zijn tijd de 80.000 prostituees weglief die daar destijds rondliepen. Leach zegt daarvan: "These gay ladies must have been quite familiar to most of Dickens' readers, but because they were classed as immoral they became socially quite invisible. In a documentary novel they were unmentionable" (Leach, 1968, p 53-4).

Het ingenomen super-egostandpunt kan zich zodanig in iemands verbale uitingen opdringen dat hun begrijpelijkheid geheel teloor gaat, zoals in de uitlating van de Wageningse socioloog prof. Kooy: "Kenmerkend voor het Westerse huwelijk is... altijd geweest, dat de eenmaal getrouwden zich hebben te onthouden van intiem-lichamelijke toenadering tot seksegenoten van hun (enige) wettige partner" (Kooy, 1969b, p. 102).

5.3. In de super-ego-opvatting zoals die in de orde-gelovige kringen van ouder op kind werd overgebracht, is de sexualiteit op zichzelf een onheilige en onheilbrengende zaak. Wie het kan doet er goed aan, zich ervan te onthouden. Maar ze kan geheiligd worden - door het huwelijk. De kinderen die uit deze geheiligde sexualiteit voortspruiten zijn zelf

ook heilig: reine en onschuldige wezens, zonder weet van het kwade dat de seksualiteit is. Als alles goed gaat zullen ze die onschuld bewaren tot hun eerste huwelijksnacht, waarin ze haar, gehoorzaam aan de eeuwige wetten der natuur, in liefdevolle toewijding zullen afstaan aan de ander.

Maar helaas, voordien kan er iets misgaan. Eén van de ergste dingen die er kunnen gebeuren is dat een onverlaat het kind bezoedelt. Zo iemand maakt het mooiste en zuiverste wat een kind heeft kapot. Ouders kunnen diep zinken. Maar niemand zinkt dieper dan wie zich schennend vergrijpt aan het eigen kind, welks onschuld en reinheid hem boven alles ter harte zou moeten gaan. Geen goed woord verdienen ook onderwijzers en anderen, die het kind waarboven ze gesteld zijn, tot slachtoffer maken van hun onreine lusten.

5.4. Hoe heilloos de ongeheiligde seksualiteit is, blijkt onweerlegbaar uit de gevolgen: zwangerschap van het ongetrouwde meisje; haar moederschap en syphilis. Alle drie uiterst ongewenst - maar alle drie ook goed: *nét* goed, het natuurlijke en verdiende loon voor ongeheiligde seksualiteit. Maatregelen ter voorkoming van deze gevolgen, ánders dan door onthouding, dienen dus te worden vermeden: de verkoop van anticonceptiemiddelen moet worden tegengegaan, abortus strafbaar gesteld en de preventie van syphilis geobstrueerd (cf. Comfort, 1964, p. 165-6).

5.5. Vanuit dit super-egostandpunt zijn vrijwel alle strafbepalingen m.b.t. de seksualiteit in ons Wetboek van Strafrecht opgesteld. Alle seksualiteit is onzedelijk en ontuchtig, behalve voor zover ze plaatsgrijpt tussen echtelieden in de binnenkamer. Ook hier kan ze overigens nog weer ontuchtig worden, n.l. bij gebruik van geweld of bedreiging met geweld (art. 246 S, v HR 5-2-1912, W. 9292).

De bevoegdheid van de overheid om de ontucht te bestraffen vindt haar begrenzing in beginsel slechts in het recht van meerderjarigen om zelf te bepalen of zij zich willen debaucheren of niet: "Tegen vrijwillig eigen zedenbederf de individuen te beschermen behoort niet tot de taak der strafwet" (MvT ad art. 240 Sr., Smidt, II, p. 281). Niet-gewelddadige sexuele contacten met meisjes van jonger dan 16 jaar, van iemand die daar geen gewoonte van maakt - voordien geen strafbaar feit -- werd in 1886 strafbaar gesteld op, voor zover valt na te gaan, geen andere gronden dan betuigingen van afschuw (Smidt, I, p. 106-7).

De Commissie van Rapporteurs van de 2e Kamer stelde in haar verslag over Boek II Titel XIV Wetboek van Strafrecht (Misdrijven tegen de zeden) "dat, waar de eerbaarheid niet wordt aangerand (door gebruik van of bedreiging met geweld, C.G.) of openlijk beledigd, geen termen bestaan voor den strafwetgever om uit een zedelijk oogpunt laakwaardige feiten tot misdrijven te stempelen" (Smidt, II, p. 279). "Openlijk beledigd" is dat een criterium? In de MvT op het "Ontwerp van wet tot bestrijding van de zedeloosheid" van 1909 wordt het daarbij voorgestelde art. 251bis Sr. (abortus) verdedigd met een beroep op de **openbare** zedelijkheid. De ondertekenende minister Nelissen stelde daarin: "Als vanzelf is hij er... toe gekomen dat euvel in 't bijzonder ook te bezien uit het oogpunt der openbare onzedelijkheid. En dan is het niet te ontkennen dat deze in hoge mate door het bestaan van met grote driestheid hun afschuwelijk bedrijf uitoefenende aborteurs en aborteuses - immers door het wegvallen van de natuurlijke gevolgen der ontucht - moet worden bevorderd".

5.6. Voor hen - ook in humanistische kring zijn er - die ordegeelovig zijn opgevoed en het geschetste super-egostandpunt met betrekking tot het geslachtsverkeer van jongsaf als vanzelfsprekend hebben leren aanvaarden, kan het nuttig zijn zich voor te stellen, hoe de wereld eruit zou zien bij transpositie van dat standpunt naar het wegverkeer.

Deelneming aan dit verkeer zou dan worden beschouwd als slecht en zeer gevaarlijk, behalve voor één categorie van personen: degenen die, als eigenaar van een auto, zelf

die auto besturen. Zij worden gezien als gelukkige wezens; hun kan in beginsel niets overkomen. De acte waaruit blijkt van de aankoop van een auto - een aankoop die vrijstaat aan hen die de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt - geldt als bewijs van rijbevoegdheid met betrekking tot die auto. Dit kan geen bezwaren opleveren, omdat de mensen van nature het vermogen hebben een auto te besturen. Het rijbewijs verliest zijn geldigheid alleen doordat de auto teloor gaat of van de hand wordt gedaan.

De overheid heeft tot taak, deelneming aan het wegverkeer door onbevoegden zoveel mogelijk te keren. Die taak wordt beperkt door het recht van meerderjarigen om zelf uit te maken of ze zich te gronde willen richten door als voetganger of fietser, of op een andere onvolwaardige manier, aan het verkeer deel te nemen. Wel grijpt de overheid in als iemand door geweld of bedreiging met geweld wordt gedwongen de weg op te gaan. En zij heeft onbetwist tot taak, jongeren tegen deelneming aan het verkeer te beschermen. Wie een kind beneden de 16 jaar - achter op de fiets of als auto-passagier - in het verkeer en dus in gevaar brengt, hoeft niet te rekenen op genade van de overheid.

Hoe erg en onjuist het is, zich anders dan als bestuurder van een eigen auto in het verkeer te begeven, blijkt zonneklaar uit de consequenties. De talloze doden, gewonden en voor het leven verminkten - zij vormen een afschrikwekkend voorbeeld. Zij hebben overigens hun verdiende loon. Als een niet-autobezitter zich op de weg begeeft, is een ongeluk daarvan het natuurlijke en noodzakelijke gevolg. Men dient hem dan ook zeker niet bij te staan.

Helaas zijn er artsen, ambulancediensten en andere misdadige elementen die voor goed geld bereid zijn verkeersgewonden te helpen. Het ligt voor de hand dat de overheid hun activiteiten beziet met het oog op de gevolgen ervan voor de deelneming aan het verkeer door onbevoegden. "En dan is het niet te ontkennen dat die deelneming in hoge mate door het bestaan van met grote driestheid hun afschuwelijk bedrijf uitoefenende artsen en ambulances - immers door het wegvallen van de natuurlijke gevolgen van die deelneming - moet worden bevorderd".

5.7. Uit deze transpositie naar een gebied waarvoor niet geldt, dat velen er van jongs af aan vrijwel uitsluitend over hebben leren denken in termen van goed en slecht, van aanvaardbaar en verwerpelijk, wordt, lijkt mij, de maniakale gezindheid wel duidelijk waaruit onze strafbepalingen op het terrein van de seksualiteit zijn voortgesproten.

Het is deze gezindheid die in de vorige eeuw veel orde-gelovige kringen beheerste en verantwoordelijk was voor een systeem van denken, waarin er voor menselijke verlangens en behoeften die niet "pasten" bij het voorgevormde beeld geen plaats was. Dat betekent dat er over die "afwijkende" verlangens en behoeften ook helemaal niet viel te **praten**.

Dit doodzwijgen vormde voor de individuele mens - die door zijn omgeving en ouders van jongs af aan werd geconfronteerd met een voorgevormd beeld waarvan hij het gevoel had, dat het weinig overeenkomst vertoonde met hoe hij werkelijk was, maar waarvan hij wist dat zijn omgeving er sterk op gesteld was, - een bron van grote onzekerheid over de eigen identiteit, een onzekerheid waarvoor hij vaak geen oplossing kon vinden.

Deze innerlijke onzekerheid lijkt kenmerkend voor wat Allport aanduidt als "the prejudiced personality", die in de buitenwereld de zekerheid en orde probeert te vinden die zij t.a.v. zichzelf ontbeert. Men vindt bij dit type vaak een "intolerance of ambiguity" (Allport, 1958, p 378). Als mogelijke verklaring daarvan voert Allport aan "that the self-image of prejudiced persons is badly confused. From early life they have never been able to integrate their natures; the result is that the ego itself does not provide a fixed anchorage point. By compensation, therefore, the individual must find outer definiteness

to guide him. There is no inner definiteness" (Allport, 1958, p. 378-9). We zagen boven, dat de orde-gelovige kringen voor het terrein van de seksualiteit sterk hechten aan "the concept of unity through uniformity" (4.7-4.8).

In dit verband moet ook nog gewezen worden op de grote criminogene betekenis die volgens van der Kwast pleegt te worden toegeschreven aan de opvoeding van het vereenzelvigende type. Deze vormt min of meer een tegenstelling tot die welke gekenmerkt wordt door affectief-pedagogische verwaarlozing van het kind. Hier eerder een teveel aan affectie dan een te weinig. "Met grote volhardendheid proberen de ouders daarbij het kind tot een kopie van zichzelf te maken, het in een keurslijf te persen en eventuele afwijkingen van het hem voorgehouden ideaal in de kiem te smoren... het is onze indruk dat men haar bij sexuele delinquenten vooral aantreft in de voorgeschiedenis van personen van het... compulsieve type, terwijl de gepathiseerden onder hen vaker de vrucht zijn van een verwaarlozende opvoeding" (Van der Kwast, 1968, p. 116-7).

Niet ten onrechte zegt Comfort. "The point of real importance in any attempt to press for reform is that we are dealing not merely with mistaken beliefs but with social customs and attitudes that are themselves manifestations of neurosis The homosexual and the exhibitionist are patients persecuted by other patients" (Comfort, 1964, p. 140).

6. Strafrechtsapparaat en seksualiteit

6.1. Dat er onder de sexuele delicten veel crimina voorkomen, behoeft na het bovenstaande niet te verwonderen. De uitstotingsreacties die het sra jegens daders van deze feiten - sterker, naar het voorkomt, dan bij enige andere categorie, behalve de delicten tegen het leven - aan de dag legt, worden grotendeels bepaald door het bovenomschreven super-egostandpunt t.a.v. de seksualiteit. Het sra vormt van dat irrationele super-ego de tanden en de klauwen.

6.2. De maatschappelijke kosten van de desbetreffende activiteiten van het sra kunnen, als men zich van dat standpunt losmaakt, moeilijk anders dan zeer hoog genoemd worden, ook als men geheel afziet van wat de daders wordt aangedaan. Een opsomming van die kosten gaat het kader van dit preadvies te buiten; er kunnen er hier niet meer dan enkele van worden aangeduid.

6.3. In de eerste plaats doet zich ook hier het bekende verschijnsel voor van de self-fulfilling prophecy (Merton, 1965, p. 421 e.v.). De activiteiten van het sra worden gerationaliseerd door verwijzing naar de kwalijke verschijnselen die het gevolg zouden zijn van het delict waartegen wordt opgetreden terwijl die verschijnselen in feite grotendeels door dat optreden zelf in het leven lijken te worden geroepen.

6.4. Men neme de gevallen van sexuele contacten van volwassenen met kinderen. De psychiaters die zich erover uitlaten, verschillen nauwelijks van opvatting met Comfort, die stelt: "... in the case of assaults on children, the legal proceedings and the attendant domestic uproar often do far more harm to the child than the original assault" (Comfort, 1964, p. 130).

De reacties van ouders op zo'n delict staan vaak in geen enkele verhouding tot de werkelijke gevolgen ervan voor het kind, die de ernst van een geschaafde knie maar zelden te boven gaan. In dergelijke gevallen lijkt hun ego, dat voor de meeste dagelijkse problemen langs rationele weg een oplossing weet te vinden, te worden weggedrukt door een woedend super-ego, dat het gebeurde alleen kan interpreteren in kreten als onschuld, bezoedeling, vuile lusten, voor het leven ongelukkig e.d..

Dit alles **kan** waarschijnlijk vaak nog moeilijk anders; de ouders hebben zelf in hun jeugd nooit geleerd om op een redelijke manier over seksualiteit te praten. Maar daar

wordt de zaak niet minder ernstig om: doordat zij de situatie op deze manier definiëren, maken zij voor het kind iets tot een drama wat aanvankelijk niet meer was dan een wat ongebruikelijk, misschien opwindend, misschien een beetje griezelig, maar slechts zelden onaangenaam spel. Een spel bovendien waar dat kind zelf vaak in meespeelde.

Lempp, die 93 bij een pedofiel delict betrokken kinderen onderzocht, wijst er op dat "in den meisten Fällen ein gewisses eigenes Entgegenkommen, eine nicht nur ablehnende Empfindung oder auch nur eine befriedigte Neugier mit im Spiele war" aan de kant van het kind (Lempp, 1968, p. 2266; zie ook Van der Kwast, 1968, p. 52-3, 58). Dit wordt des te begrijpelijker als men bedenkt, dat de volwassen speelgenoot vaak een bloedverwant, kennis of vriend is. Volgens de gegevens van Kinsey over seksuele contacten van volwassenen met jonge meisjes ging het daarbij in 23% van de gevallen om een familielid en in 32% om een kennis of vriend (Van der Kwast, 1968, p. 49; zie ook boven, 2.4). Bij de door Lempp onderzochte kinderen behoorde de dader zelfs in 88% van de gevallen tot de "Bekanntenkreis" (Lempp, 1968, p. 2266).

De sterk veroordelende houding van de ouders jegens de dader zal het kind dan ook licht mede op zichzelf betrekken. Het behoeft weinig betoog, dat de inmenging van het sra de zaak voor het kind vaak alleen nog verergert. "Die Kinder (...) beziehen ganz in der Regel die im Prozeszverfahren zum Ausdruck kommenden Vorwürfe gegenüber dem Täter auch auf sich selbst, da sie ja nicht nur gezwungenermaßen "mit dabei waren"" (Lempp, 1900, p. 2266). Het optreden van het sra, dat erop gericht is het super-egostandpunt van de ouders te sanctioneren, kan moeilijk leiden tot iets anders dan dat zij in hun verkeerde houding worden gestijfd.

6.5. Voor zover er door het pedofiele delict nadelige gevolgen voor het kind zijn veroorzaakt, lijken deze op zich zelden irreversibel te zijn. Wel kan er voor herstel de aanwending van een middel nodig zijn, zoals een geschaafde knie jodium of een pleister kan behoeven. Maar de aanpak van de zaak door ouders en sra is vaak allesbehalve op reversie gericht. Het kind krijgt uit hun reacties niet zelden de indruk dat het zijn verdere leven in een rolstoel zal moeten doorbrengen - maar het jodium blijft uit.

6.6. De aggraverende benadering van dit soort zaken - die vrij algemeen bekend is - kan nog op een andere en rampzaliger manier voor het kind uitpakken. Het komt erg weinig voor, dat de dader van een pedofiel delict werkelijk ernstig geweld pleegt jegens het kind (Van der Kwast, 1968, p. 51-2, 77). Maar er zijn duidelijke aanwijzingen dat dergelijke geweldplegingen, als zij zich voordoen, (mede) bepaald kunnen worden door de sterke druk in de richting van het doden van het kind, die er voor de dader uitgaat van de vrees voor wat hem te wachten staat bij bekend worden van het delict. Op het gevaar van dergelijke reacties wijst ook Goudsmit (Goudsmit, 1965, p. 113).

Een klassiek voorbeeld levert het geval van de Rotterdamse kapper die in 1962 werd veroordeeld wegens moord op een 8-jarige jongen. Hij was tot deze daad gekomen na een poging tot seksueel contact met de hem bekende jongen; de bekendheid was waarschijnlijk wederzijds. Deze poging, in de kruipkelder van de kapperszaak, was mislukt, doordat de jongen zich hevig verzette door te trappen en te slaan. Vervolgens hadden ze de kapperszaak verlaten en plaatsgenomen in zijn auto. Bij het Hof verklaarde de man: "dat hij op dat moment, bang geworden dat de jongen zou gaan praten over hetgeen hem in de kruipkelder was overkomen - hetgeen hij, verdachte, tot elke prijs wilde voorkomen - en dat hij als gevolg daarvan door de politie zou worden aangehouden, het besluit heeft genomen dat de jongen niet meer levend thuis mocht komen..." (HR 26-6-1962, 1963 nr 11).

7. Humanisme, strafrecht en seksualiteit

7.1. Het is nu zo'n 70 jaar geleden dat Freud het waagde zich van het traditionele super-egostandpunt t.a.v. de seksualiteit te distantiëren. Dat was nauwelijks minder

revolutionair dan de pogingen van de mensen van onze tijd, zich te bevrijden van de aantrekkingskracht van de aarde. Door die distantie kreeg Freud zicht op aspecten van de mens die vanuit het super-egostandpunt niet gezien mochten worden: behoeften, verlangens, strevingen die er niet behoorden te zijn - en er, in het duister van het onbewuste, tóch waren.

7.2. Hele stukken van de mens bleken lange tijd gevangen te hebben gezeten omdat ze niet "pasten" bij het beeld van de "fatsoenlijke burger" - en communicatie tussen wat gevangen zat en wat vrij was, ontbrak; zoals het in een gevangenis betaamt werden "critiek en suggesties... van de gedetineerden... op het vigerend bestel niet gehoord" (Heijder, 1963, p. 77). Freud probeerde met deze gevangen stukken mens tot communicatie te komen - een communicatie die alleen mogelijk is voor wie ervan uitgaat, dat geen aspect van de mens op voorhand veroordeeld en onderdrukt behoort te worden, zoals dat met veel van deze gevangenen door een maniakaal super-ego maar al te duidelijk was gebeurd.

7.3. Datzelfde super-ego heeft, zoals we zagen, grotendeels onze strafwetgeving aangaande sexueel gedrag bepaald, zoals het tot op vandaag grotendeels de doelstellingen van het sra met betrekking tot seksuele delicten bepaalt. Nu is het vrij aannemelijk, dat de leden van het sra zich bij het bepalen van hun gedrag wel iets gelegen laten liggen aan de opvattingen van de ordegevolgelingen in het land. Van die kringen zijn zij immers afhankelijk voor het welslagen van hun beroep op "wat voor de handhaving der rechtsorde noodzakelijk is" als rechtvaardiging voor hun activiteiten (4.1.).

7.4 Gezien het feit dat het sra t.a.v. veel seksuele delicten nog de uitstotingsreacties vertoont die kenmerkend zijn voor het traditionele super-egostandpunt, doet zich de vraag voor of inderdaad wel van Freuds opvattingen - zoals men wel doet - beweerd kan worden dat ze althans buiten het sra gemeengoed zijn geworden in den lande. Zijn er met name in onze manier van denken over de mens, en dan speciaal in zijn seksuele verschijningsvormen, werkelijke veranderingen te bespeuren in vergelijking met de vorige eeuw?

7.5 Ik geef een paar citaten

Van Danzig zegt over de plaats die de homosexualiteit in ons land inneemt, dat men deze "tot voor kort als één van volstrekte verbanning uit het gezelschap van fatsoenlijke mensen kon schetsen" (van Danzig, 1969, p. 20).

Trimbos zegt: "De seksuele misdadiger (volgens sommigen "de beestmens") wordt door het publiek met vereende krachten uitgeworpen en geëlimineerd. Maar in feite... distantieert men zich van de eigen onaangepaste, onorthodoxe, afwijkende, niet getolereerde of gestoorde seksuele impulsen" (Trimbos, 1962, p 36).

Ter Heide zegt: "Zo kan de vrouw die zich prostitueert haar keuze van op-deze-wijze-vrouw-zijn worden verweten. Het strafrechtelijke verwijt berust dan op een verwerping van deze zingeving door de anderen, die hun zingeving meedelen door sociale uitstoting en eventuele strafvervolgung. De delinquent is in de samenleving niet aanvaardbaar omdat hij in zijn gedrag de mens vertoont, die door de anderen wordt verworpen. De anderen voelen zich gegeneerd. Dat kunnen zij de prostitué verwijten, als deze zich in het sociale veld vertoont" (Ter Heide, 1965, p 73; de laatste acht woorden staan in het oorspronkelijk cursief).

7.6. Zo zou ik door kunnen gaan. Maar deze citaten volstaan in elk geval als een begin van grond voor het vermoeden, dat er sinds de vorige eeuw nog maar weinig is veranderd. Maar, zo zou men kunnen zeggen, het gaat hier om min of meer traditioneel als "niet-passend" beschouwde figuren, Misschien zal een verandering in de manier van

denken over de sexuele aspecten van de mens zich al wel duidelijk manifesteren ten aanzien van de "gemiddelde", de "gewone" Nederlander.

7.7. Zo'n verandering zou dan m.i. moeten blijken uit een min of meer algemeen aanvaarde belangstelling voor juist die aspecten van de mens, die volgens het traditionele super-egostandpunt geen aandacht verdienden; voor wensen, verlangens, behoeften waarvan de bevrediging als voor een "fatsoenlijk" burger niet passend werden beschouwd. Hoe staat het bijvoorbeeld met de verlangens van gehuwden om ook eens met iemand anders naar bed te gaan? Is er een relatie tussen (de sterkte van) die verlangens en de duur van het huwelijk? Jung beschouwde het climacterium als een tweede adolescentie (zulks in tegenstelling tot de traditie die er het begin van de bergafdeling in zag); vandaar, volgens hem, de vele complicaties, instabiliteiten en echtscheidingen die men bij veel tot dan toe gelukkig met elkaar getrouwen ziet optreden (Comfort, 1964, p. 118-9). Klopt dat? Krijgen getrouwde mensen inderdaad omstreeks die tijd zin in iets nieuws, in verandering? Zijn er wat dat betreft verschillen tussen mannen en vrouwen?

Zo zijn er veel verlangens die volgens het oude maniakale super-egostandpunt dood-zwijgenswaardig waren, maar die dat bij een minder bevooroordeeld denken over de mens zeker niet zijn. Interessant is in dit verband het volgende citaat uit het gesprek van Nell Dunn met Antonia Simon:

7.8. Antonia: "I find that I'm terribly inhibited I think, sexually. Because I'd like to do so many things that I just daren't do. Because I feel one might be considered perverted. I'd just love to sleep with a man and another girl but I never have done."

Nell: "Do you think that many people are terribly inhibited because of the way they've been brought up?"

Antonia: "Yes, I think not so much one's own circle of friends because I think most of my friends are fairly uninhibited but I think it's one thing wrong with the country, everybody's frustrated. Not everybody but a lot of people are, not doing half the things that they'd like to do, sexually. It comes out in so many ways, all the smutty conversations that go on and beastliness and dirtiness, pornography and things like this" (Dunn, 1965, p. 138).

7.9. Eén van de opvallendste dingen aan de recente Margriet-enquête aangaande de sexualiteit in Nederland is, dat van de plm. 160 vragen die daarbij gesteld werden, er vrijwel niet één betrekking had op eventuele behoeften, verlangens of wensen van de ondervraagden. De aandacht was in hoofdzaak gericht, enerzijds op de vraag of de geënquêteerde vond dat iets mocht, resp. "goed" of "normaal" was, anderzijds op zijn feitelijke gedrag en dat van zijn omgeving. De enige vraag die men zou kunnen opvatten als een vraag naar zijn eigen verlangens of wensen was eigenlijk die, of de betrokkene zich lichamelijk aangetrokken voelde tot "anderen van hetzelfde geslacht als het zijne". (Voor de gestelde vragen zie. "Sex in Nederland", Utrecht 1969, p. 275 e.v.).

7.10. De opzet van deze enquête wordt dus in feite nog vrijwel geheel beheerst door het traditionele super-egostandpunt, volgens hetwelk wensen en verlangens die niet stroken met wat mag of "goed" of "normaal" is, principieel buiten beschouwing blijven. Die opzet is, naar men mag aannemen, grotendeels bepaald door de wetenschappelijke adviescommissie, die de leiders van het onderzoek terzijde heeft gestaan. In die commissie zaten, naast een aantal kennelijke ordegeelovigen, ook mensen als mevr. Zeldenrust-Noordanus. V.z.v. valt na te gaan heeft geen van de leden van de commissie zich van de opzet van deze enquête gedistantieerd. Dit maakt het beeld nog somberder.

7.11. Men mene overigens niet dat aan deze beperking een bewust besluit ten grondslag heeft gelegen. De leden van de adviescommissie hadden het wat dat betreft erg gemakkelijk: hun taal nam de beslissing. Men beschouwde vragen naar iemands opvatting over wat mag of goed is, als vragen naar zijn "idealen" of "waarden". En deze

termen definieerde men aldus, dat iemands "ideaal" een uitdrukking is van hoe hij zich zou willen gedragen en dat iemands "waarde" zijn voorstelling vormt van het wenselijke.

Met het antwoord dat de geënquêteerden gaven op de vragen naar hun opvattingen over wat mag of goed is, meende men dus te kunnen bepalen, hoe zij zich "zouden willen gedragen" (Kloosterman, 1969, p 11) en hoe zij zich "het wenselijke" voorstelden (Kooy, 1969a, p. 53). Hieruit blijkt, hoe licht men dwaalt, als men op het terrein van het seksuele gedrag de termen "ideaal" en "waarde" gebruikt. Het oude super-ego is machtig.

7.12. Het lijkt weinig twijfel: als seksuele wezens zitten we grotendeels nog steeds gevangen, met dezelfde maniak als cipier, aan wiens macht Freud zich wist te onttrekken. Men ziet het om zich heen: grote delen van de geslachtsrijpe bevolking zijn in feite van deelneming aan het geslachtsverkeer uitgesloten. Voor zover het gaat om jongeren, is er voor die deelneming letterlijk geen plaats. De meesten van hen wonen thuis bij hun ouders, en "de meeste ouders keuren het geslachtsverkeer van hun ongehuwde kinderen tussen de 17 en 20 jaar streng af" (Wong Lun Hing, 1969, p. 41).

7.13 Tenzij men de bevordering van een onmenselijk vooroordeel als nuttig beschouwt, of gelooft in het bestaan van de rechtsorde - een geloof dat vanuit humanistisch oogpunt even weinig aanbeveling verdient als het geloof in het bestaan van het Koninkrijk der Hemelen -, kan men de staking van de activiteiten van het sra op het terrein van de seksualiteit, voor zover die gegrond zijn op de bestaande strafbepalingen in Boek II, Titel XIV Wetboek van Strafrecht, moeilijk anders beschouwen dan een noodzakelijke - zij het niet meer dan een eerste - stap op de lange weg die ons nog scheidt van een bestaan dat vanuit humanistisch oogpunt als een volwaardig menselijk bestaan kan worden beschouwd.

7.14. Hiermee is niet gezegd dat er in de gevallen die behoren tot de huidige categorie van seksuele delicten nooit aanleiding zou bestaan tot enige activiteit van "buitenaf". In een aantal van die gevallen voelen een of meer betrokkenen duidelijk behoefte aan hulp van buiten. Te zorgen dat die hulp verleend wordt, kan wel degelijk behoren tot de taak van de overheid.

Mijn bezwaar tegen het optreden van het sra is, dat het in principe niet op hulpverlening gericht is, en dus ook niet afhankelijk is van de vraag of er hulp nodig is, en evenmin bepaald wordt door wat er met het oog op dat doel noodzakelijk is. In gevallen waarin iemand op straat handtastelijk wordt tegen een vreemde vrouw, of waarin een vader de dochter, waarmee hij seksuele relaties heeft gehad, niet wenst "vrij te laten" als zij niet meer van hem is gediend, dient er hulpverlening mogelijk te zijn.

In welke van die gevallen deze hulp door het sra dient te worden verleend, zal moeten worden bepaald aan de hand van de vraag, voor welk soort optreden dit apparaat speciaal bewerktuigd is (Hulsman, 1965, p. 9). Een van de kenmerken ervan is de "aanwezigheid op straat" en de mogelijkheid om, waar geweld wordt gebruikt, de geweldpleger met de "sterke arm" tot beëindiging van de geweldpleging te brengen. De interventie bij molestaties lijkt dus een vorm van hulpverlening die aan het sra zou kunnen worden toevertrouwd. De bevoegdheid tot een dergelijk optreden kan worden ontleend aan bepalingen van het Wetboek van Strafrecht buiten de titel betreffende misdrijven tegen de zeden, bijvoorbeeld die betr. dwang (art. 284 Sr.) of mishandeling (art. 300 Sr.). Speciale bepalingen betr. verkrachting (art. 242 Sr.) of feitelijke aanranding van de eerbaarheid (246 Sr.) zijn daarvoor niet nodig.

V.z.v. er verder op het terrein van het seksuele gedrag door een of meer betrokkenen de behoefte aan hulp van buiten wordt gevoeld, zou de verlening daarvan kunnen worden toevertrouwd aan een organisatie als die, waarvan ik elders de vorming heb voorgesteld (Gutter 1969) - een organisatie met als hoofdkenmerk, dat haar optreden gericht is op het verlenen van deskundige hulp in de gevallen waarin daaraan behoefte bestaat, en

niet - zoals in het geval van crimina bij het sra het geval is - op veroordeling en op uitstoting uit de "gemeenschap der heiligen" oftewel het fictieve "gezelschap der fatsoenlijke burgers".

APPENDIX I

1. Enkele begripsbepalingen

1.1. Het strafrechtsapparaat - afgekort sra - is de organisatie die wordt gevormd door de politie, het openbaar ministerie en het ministerie van justitie, voor zover deze zich met strafzaken bezighouden. De leiding van het sra berust bij de minister van justitie; deze is voor het doen en laten ervan verantwoordelijk jegens de Staten-Generaal.

1.2. Een wettelijke strafbepaling is een door een Nederlandse wetgever aan de regering - en met name aan de minister van justitie - verstrekte machtiging om het sra in een bepaalde categorie van (toekomstige) gevallen te laten optreden jegens één of meer bij zo'n geval betrokken personen.

1.3. Een abstract strafbaar feit is een categorie van gevallen waarop een wettelijke strafbepaling betrekking heeft.

1.4. Een concreet strafbaar feit is een zich in werkelijkheid voordoend exemplaar van een abstract strafbaar feit.

1.5. Een dwangmiddel is een gedraging van (één of meer leden van) het sra, tot het stellen waarvan - ook tegen de wil van degenen tegen wie die gedraging zich richt - een wetgever het sra voor de gevallen van een bepaald abstract strafbaar feit al of niet voorwaardelijk heeft gemachtigd.

2. Enkele veronderstellingen t.a.v. bevoegdheden en verantwoordelijkheden

2.1. De dwangmiddelen die het sra met betrekking tot een concreet strafbaar feit kan bezigen zijn te onderscheiden in;

a. dwangmiddelen die het sra zonder nadere machtiging van een instantie buiten het apparaat kan toepassen (bijv. staandehouding, aanhouding, inverzekeringstelling), en

b. dwangmiddelen die het sra alleen kan toepassen met machtiging van de rechter (bijv. vrijheidsberoving in de vorm van voorlopige hechtenis of gevangenisstraf of in het kader van t.b.r.).

2.2. Ten aanzien van geen concreet strafbaar feit houdt de wet voor het sra een verplichting in om op te treden, laat staan om tegen iemand een dwangmiddel te bezigen.

2.3 Ten aanzien van geen concreet strafbaar feit is de rechter verplicht, het sra te machtigen tot toepassing van een dwangmiddel.

APPENDIX II

Iets over de vorming van super-ego, ego en id.

1. Volgens het Freudiaanse model raakt de menselijke psyche in de loop van het menselijke leven gestructureerd in hoofdzaak 3 lagen. Dit hangt samen met de veronderstelling dat een kind de neiging heeft om in de uitingen van afkeuring die het bij bepaalde gedragingen vanuit zijn omgeving - en met name van zijn ouders, van wie het voor de bevrediging van zijn behoeften het meest afhankelijk is, - ontvangt, een zekere lijn en regelmaat te zoeken, en het vermogen om de regel die het aldus meent te ontdekken, bij zijn keuze tussen gedragsalternatieven zelf toe te passen. Zo raakt het dan gaandeweg in staat om - door anticipatie van de consequenties van het kiezen van bepaalde gedragsmogelijkheden - het misnoegen van zijn omgeving te vermijden (Flugel, 1955, p. 52; zie ook Merton, 1965, p, 158-9).

2. Het geheel van opvattingen over *hoe het moet* zoals het kind die aldus langzamerhand vanuit zijn omgeving overneemt, localiseert Freud dan in het *super-ego*, de eigen verlangens en wensen van de betrokkene in het *id*, terwijl een derde veronderstelde instantie, het *ego*, de beslissingen neemt over het feitelijke gedrag.

3. Aan verlangens en vermogens wordt de uiting geweigerd en aan behoeften de bevrediging ontzegd, voor zover het desbetreffende gedrag afwijkt van wat - naar de opvattingen zoals betrokkene die in zijn omgeving opmerkt of zoals hij die vanuit zijn omgeving in zijn super-ego heeft overgenomen - voor iemand als betrokkene "passend" is. Zo komt er een selectie van uitingen van betrokkene tot stand - een selectie die doorgaans in hoofdzaak plaatsheeft aan de hand van het voorgevormde beeld dat de omgeving van betrokkene heeft en de rollen die zij hem toebedeelt. Hiervan lijkt de geslachtsrol, waar het kind al omstreeks zijn 2e jaar min of meer definitief "in is gestapt", één van de belangrijkste (J. Money en J. L. Hampson, vide van der Kwast, 1968, p. 117-8 en van Danzig, 1969 p. 32-4).

4. Vermogens waarvan de uiting niet bij dat voorgevormde beeld "past" raken geatrofieerd - bij een "echte Hollandse jongen" bijv, het vermogen om te huilen -, verlangens en behoeften worden, voor zover hun bevrediging niet "past", onderdrukt. Behoeften en vermogens hangen natuurlijk nauw samen. De behoefte aan lichamelijke aanraking met een ander, die bij kinderen sterk aanwezig lijkt, kan ook beschouwd worden als het vermogen van het kind om door lichamelijke aanraking zijn aanhankelijkheid en liefde te tonen. En met zijn vermogen om te praten correspondeert waarschijnlijk de behoefte van het kind om anderen mee te delen wat het op het hart heeft. De uitingen van beide vermogens resp. behoeften waren en zijn overigens, naar het lijkt, bij veel Nederlandse kinderen aan sterke beperkingen vanwege de opvoeders onderhevig.

Literatuur

Allport, G.	"The Nature of Prejudice", New York, 1958
Ayer, A. J.	"Language, Truth & Logic", London, 1967
Comfort, A.	"Sex in Society", Penguin Books, 1964
Danzig, A. van	"Homosexualiteit bij de man", Den Haag, 1969
Dunn, N.	"Talking to Women", London, 1965
Flugel, J. C.	"Man, Morals and Society", Penguin Books, 1955
Goudsmit, W.	"Zedendelinquentie en maatschappij", in "Symbiose", Den Haag, 1965
Gutter, C.	"Ons strafrecht. Verkenning van een achtergebleven gebied" , in "Mooi rood is niet lelijk", Rotterdam, 1969
Haan, J. den	"De lagere hartstochten", Den Haag, 1962

- Heide, J. ter "Vrijheid, Over de zin van de straf", Den Haag, 1965
- Heijder, A. "Bewakers en bewaakten", Meppel, 1965
- Hulsman, L. H. C. "Handhaving van recht", Deventer, 1965
- Kloosterman, G. J. "Inleiding", in "Sex in Nederland", Utrecht, 1969
- Kooy, G. A. (1969 a) "Voorechtelijk geslachtsverkeer", in "Sex in Nederland", Utrecht. 1969
- Kooy, G. A. (1969 b) "Buitenechtelijk geslachtsverkeer", in "Sex in Nederland", Utrecht 1969
- Kwast, S. van der, "Sexuele criminaliteit", Leiden, 1968
- Leach, E. "A Runaway World?", London, 1968
- Lempp, R. "Seelische Schädigung von Kindern als Opfer van Gewaltlosen Sittlichkeitsdelikten", Neue Juristische Wochenschrift, 5-12-1968, p, 2265 v
- MacIver, R. M. "The Web of Government", New York, 1965
- Merton, R. "Social Theory and Social Structure", New York, 1965
- Murray, G. (1919) "Satanism and the World Order", in "Humanist Essays", London, 1964
- Murray, G. (1939) "What is permanent in Positivism", in "Humanist Essays", London, 1964
- Nagel, W. H. "Toerekeningsvatbaarheid bij perversiteiten", in "Ontmoetingen tussen Themis en Aesculaap", Leiden, 1956
- Parsons, T. "Structure and Process in Modern Societies", New York, 1960
- Peyster, C. N. "De onbekende misdaad", Den Haag, 1958
- Rapport Gesprek Centrum "Misdaad en straf", Ned. Gesprek Centrum, publik. nr. 34, Kampen
- Smidt, H. J. "Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht", Haarlem, 1884-1892
- Spitz, D. "Patterns of Anti-Democratic Thought", New York, 1965
- Trimbos, C. J. B. J. "Misdaad zonder straf?", Utrecht, 1962
- Wong Lun Hing, F. J. Bijdrage aan "Sexualiteit in Nederland". Amsterdam, z.j. (1969).